

Голові спеціалізованої
вченої ради
Д 64.707.03 Національного
університету цивільного
захисту України
д.держ.упр., професору,
Заслуженому працівнику
освіти України
Домбровській С.М.

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора наук з державного управління, професора
Антонової Людмили Володимирівни на дисертаційну роботу
**Грицишена Дмитрія Олександровича на тему «Державна політика в
сфері запобігання та протидії економічній злочинності»**, подану до захисту
на засіданні Спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 у Національному
університеті цивільного захисту України на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне
управління в сфері державної безпеки та охорони правопорядку

Актуальність теми дисертаційної роботи, зв'язок з науковими програмами

Економічна злочинність є деструктивним елементом в забезпеченні економічних інтересів учасників суспільних відносин, від рівня якої залежить не лише безпека таких відносин та її учасників, але й національна безпека держави загалом. Роль держави у стримуванні економічної злочинності полягає у формуванні соціальних, політичних, правових, економічних та інформаційних механізмів, як в частині осмислення дисциплінованості населення та налагодження системи взаємоузгодження економічних інтересів різних суспільних інтересів, так і в частині формування дієвого механізму боротьби з економічною злочинністю як загрози національній безпеці. Фактично, держава через механізми державного управління протидії економічній злочинності забезпечує безпеку учасників суспільних відносин як їх основоположної потреби, а тому є носієм економічних інтересів, задоволення яких дозволяє досягти відповідного рівня економічної безпеки.

На сьогодні наслідки економічної злочинності для національної безпеки є настільки вагомими, що їх можна визначати як детермінанти дієвості економічної системи держави та можливості її існування в майбутньому. Економічна злочинність як загроза національній економічній безпеці характерна різним економічним та політичним системам. Сторінки економічної історії свідчать, що жодна існуюча в світі економічна система не змогла уникнути економічної злочинності, жодна політична система не змогла задовольнити інтереси різних соціальних груп задля уникнення економічної злочинності.

Саме тому питання розвитку теорії та методології державного управління в сфері боротьби з економічною злочинністю є вкрай важливим в контексті забезпечення національної безпеки України. Беззаперечним є те, що економічна злочинність за різними її видами та сферами є фактором диспропорції в економічній системі, що в свою чергу впливає на зниження соціальної стабільності в суспільстві.

Актуальність дисертаційної роботи підтверджується також її використанням у процесі виконання науково-дослідних робіт у Державному університеті «Житомирська політехніка» (раніше Житомирському державному технологічному університеті) за темами: «Забезпечення економічної безпеки територіальних виробничих комплексів» (номер державної реєстрації 0120U103443); «Механізм еколого-економічної реабілітації суб'єктів господарювання від надзвичайних ситуацій, бойових дій як складова національної безпеки» (номер державної реєстрації 0116U005482); «Політика щодо біженців та внутрішньо переміщених осіб при загрозах національній безпеці та постконфліктному стані економіки» (номер державної реєстрації 0117U006473), у межах яких автором проведені дослідження, пов'язані з розробкою теоретичних та методологічних положень формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності.

Отже, тема дисертаційної роботи Д.О. Грицишена, яку присвячено обґрунтуванню теорії, методології та удосконаленню практичних положень щодо формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності як складової національної безпеки є актуальною і зумовленою сучасними потребами розвитку науки і практики державного управління.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, що викладені в дисертаційній роботі, є логічними і послідовними. Обґрунтованість представлених здобувачем наукових положень базується на аналізі інформаційно-нормативної бази, законодавчих актів України, вітчизняних і зарубіжних публікацій.

Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення теорії державного управління, також наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності.

Ознайомившись з дисертацією Д.О. Грицишена, зазначимо, що робота відрізняється змістовністю, логічною побудовою викладенням матеріалу, комплексним розкриттям досліджуваної проблеми. Це дозволило здобувачеві визначити дискусійні й недостатньо опрацьовані аспекти обраної теми і окреслити новий напрям для власного дослідження. Автором зібраний та опрацьований значний масив статистичної інформації, який належним чином проаналізований та знайшов відповідну інтерпретацію.

Мета, що сформульована автором (с. 29) та яка логічно відзеркалює суть роботи полягає в обґрунтуванні теорії, методології та удосконаленні практичних

положень щодо формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності як складової національної безпеки. Завдання, що покликані реалізувати вказану мету (с. 29-30), вказують на напрями та можливі гіпотези наукового дослідження. Об'єкт та предмет дослідження сформульовані коректно та узгоджені з метою і завданнями наукового дослідження.

Для реалізації мети і завдань дослідження використовувалася сучасна наукова методологія, заснована на принципах системного підходу, специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, що її забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх в єдину теоретичне ціле.

Методологічну основу дисертаційної роботи становлять загальнонаукові, загальнофілософські прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними наук. Для вивчення особливостей еволюції наукових поглядів на державну політику в сфері запобігання та протидії економічній злочинності застосовано бібліометричний аналіз до праць, що містяться в наукометричній базі даних Scopus, а також методи теоретичного узагальнення та групування. Методи моделювання, групування, систематизації, аналізу та синтезу, індукції та дедукції використано при вивченні економічних злочинів як суспільного явища та обґрунтуванні їх сутності і розробки класифікації. Методи моделювання, аналізу та синтезу, систематизації, групування, абстрагування застосовані при обґрунтуванні передумови розвитку та розробленні методологічних положень формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності. Методи статистичного спостереження, економічного аналізу, анкетування, застосування методичних прийомів зведення та групування даних використані при формуванні фактологічної бази дослідження симптомів проблеми державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності. Методи аналогії, абстрагування, індукції та дедукції застосовувалися для обґрунтування форм міжнародного співробітництва та розробки механізму взаємодії держави з міжнародними поліцейськими організаціями.

У вступі дисертантом обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено стан її наукової розробленості, з'ясовано зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їхню апробацію й оприлюднення, а також особистий внесок здобувача (с. 25-38).

У першому розділі – «Розвиток теоретичних положень державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності» здобувач розглянув стан дослідження проблем запобігання та протидії економічній злочинності, охарактеризував економічні злочини як суспільне явище, що є загрозою національній безпеці та обґрунтував напрями розвитку категоріального апарату (с. 39-137). У першому розділі автором виокремлено наукове теоретичне знання в науці державного управління та визначено напрями розвитку методології формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності. Варто наголосити, що отримані Грицишеним Д.О.

теоретичні результати вперше дозволили в комплексі підійти до вирішення нагальних проблем та формування ефективних державно-управлінських рішень в забезпеченні національної безпеки шляхом протидії економічній злочинності.

У другому розділі дисертації – «Методологічні положення формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності» (с. 138-203) дисертант охарактеризував методологічні положення формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності, що дозволяють в комплексі підійти до вирішення проблеми державно-управлінських рішень щодо національної безпеки, адже носять комплексний характер та враховують сучасні підходи до державного управління та правоохоронної діяльності.

У третьому розділі – «Ідентифікація та оцінка симптомів проблеми державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності» (с. 204-246) здобувачем висвітлено основні симптоми проблеми формування державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності.

У четвертому розділі – «Суб'єкти формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності» (с. 247-316) автор навів пропозиції щодо розвитку суб'єктів формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності.

У п'ятому розділі – «Удосконалення механізмів формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності» (с. 317-374) здобувач обґрунтував напрями удосконалення правового та інформаційного механізму державного управління та запропонував напрями інституалізації державної фінансово-контрольної діяльності в сфері запобігання та протидії економічній злочинності.

Сформульовані наукові положення, висновки і рекомендації щодо державних підходів до реалізації політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності містять нові, оригінальні ідеї, які в сукупності розв'язують визначену в роботі наукову проблему, є достатньо обґрунтованими, підтверджені використанням значного теоретичного, емпіричного та статистичного матеріалу, пройшли необхідну апробацію та оприлюднення.

Доведення багатьох пропозицій і концептуальних положень до рівня їх практичного запровадження, активна участь у розробленні наукових тем, позитивні відгуки щодо запровадження результатів дисертаційного дослідження – це є важливим доказом їх достовірності та обґрунтованості (додаток А).

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна одержаних в дисертаційній роботі Грицишена Д.О. результатів дослідження полягає у вирішенні актуальної наукової проблеми в галузі науки державного управління з теоретико-методологічного обґрунтування формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності як загрози національній безпеці.

Автором уперше в науці державного управління:

- обґрунтовано теоретичні передумови розвитку державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності як суспільного явища, що ґрунтується на візуалізації потреб людини як фізичної істоти та соціально-економічного агента;

- розроблено матрицю задоволення потреб людини через економічні злочини та встановлено місце держави як інституту врегулювання конфлікту інтересів;

- запропоновано комплексний методологічний підхід до формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності, що складається з 11 послідовних етапів.

Крім того, серед найбільш значущих результатів дисертаційного дослідження, що мають наукову новизну, можна відзначити:

- удосконалено класифікаційну модель економічної злочинності як об'єкту державної політики, яка передбачає сукупність ознак, які враховують усі властивості економічних злочинів та методів запобігання та протидії ними;

- обґрунтовано взаємодію державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності з іншими видами політики, зокрема: інвестиційна, антимонопольна, монетарна, бюджетна, фіскальна, антикорупційна;

- визначено вплив економічної злочинності на національну безпеку через ідентифікацію місця України у міжнародних рейтингах за сукупністю показників (індекс економічної свободи, індекс конкурентоспроможності, індекс легкості ведення бізнесу, індекс прав власності, індекс сприйняття корупції, індекс недієздатності держави);

- удосконалено механізми реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності через міжнародне співробітництво, властивості якого ідентифіковано в розробленій класифікаційній моделі (за напрямками (презентаційна, навчально-освітня, технічна та інші види допомоги, безпосередня взаємодія); за формами прояву (через налагодження інформаційно-комунікаційних зв'язків, через договірні відносини, через здійснення спільних правоохоронних заходів); за суб'єктами (шляхом створення міжнародних правоохоронних організацій (глобальні, регіональні), міжвідомча взаємодія (відомчі, через міжнародні організації); за діяльністю окремих осіб (офіцери зв'язку, особисті контакти);

- удосконалено напрями трансформації державної політики в сфері забезпечення та протидії економічній злочинності в контексті взаємодії із міжнародними поліцейськими організаціями;

- уточнено процес взаємодії правоохоронних органів як основи реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності;

- запропоновано уточнений інформаційний механізм через обґрунтування методологічних положень багаторівневої інформаційно-комунікаційної системи формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності.

Наукові положення, розроблені дисертантом, базуються на використанні відповідної методології наукових досліджень та фундаментальних положень теорії державного управління, що забезпечило їх обґрунтованість та достовірність.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих наукових працях та авторефераті

Основні положення дослідження, викладені в дисертації, доповідалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на 10 міжнародних та всеукраїнських наукових, науково-методичних, науково-практичних конференціях, що відображено в публікаціях. В опублікованих наукових працях здобувача достатньо повно розкрито зміст усіх п'яти розділів рецензованої дисертації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 6 монографій (в тому числі 1 – одноосібна); 6 статей у зарубіжних виданнях, що включенні до міжнародних наукометричних баз даних; 1 стаття в зарубіжному виданні; 22 статті у вітчизняних фахових виданнях, що включенні до міжнародних наукометричних баз даних; 9 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях; 4 статті в інших виданнях.

Оцінка ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертаційної роботи

Дисертаційну роботу подано за традиційною схемою, викладено українською мовою на 370 сторінках друкованого тексту. Робота містить 38 таблиць, 28 рисунків, 3 додатки на 7 сторінках. Список використаних джерел нараховує 380 найменування, що дозволило автору запропонувати низку наукових положень, висновків і рекомендацій, отриманих на основі вивчення значної кількості наукової літератури з даної проблематики.

Аutoreферат дисертації та публікації автора достатньо повно відображають основні результати та висновки проведеного дисертаційного дослідження. У цілому дисертаційна робота та автореферат Грицишена Д.О. написані літературною українською мовою, легко читаються і сприймаються.

Порівняння тексту автореферату з текстом дисертації дозволяє дійти висновку про ідентичність основних положень дисертаційного дослідження та матеріалу, викладеного в авторефераті. Автореферат не містить інформації, яка відсутня в дисертації.

Практичне значення дисертаційної роботи

Практичне значення отриманих результатів дисертаційної роботи Грицишена Д.О. підтверджується довідками про їх впровадження у діяльність: Управління Північного офісу Держаудитслужби в Житомирській області (довідка №04.05.04-765/1, від 12.01.2021 р.); Житомирська міська рада (довідка № 563, від 11.01.2021 р.); Головне управління Служби безпеки України в м.Києві та Київській області (довідка №51/2/1-420-7 від 19.01.2021 р.) Рахункова Палата України (довідка «001/10-61/1 від 11.01.2021 р.); Головне Управління статистики у Житомирській області (довідка № 1291/32, від 15.12.2021 р.); Головне управління ДПС у Житомирській області Державної податкової служби України (довідка № 1114/5/06-30-55-09, від 18.02.2020 р.).

Результати, що полягають у розробці та удосконаленні теоретичних і методологічних положень формування та реалізації державної політики в сфері запобігання та протидії економічній злочинності можуть бути використані: правоохоронними органами, що функціонують в сфері протидії економічним злочинам, контролюючими органами в частині виявлення економічних злочинів, органами центральної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування

Теоретичні положення, отримані в дисертаційному дослідженні, використовувалися також у навчальному процесі Державного університету «Житомирська політехніка» при викладанні лекційних курсів та проведенні семінарських занять для студентів за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр та спеціаліст за напрямом «Облік і аудит» та магістр за спеціальністю «Управління фінансово-економічною безпекою» денної та заочної форми навчання з навчальних дисциплін «Теорія безпеки соціальних систем», «Фінансовий облік І», «Фінансовий облік II», «Обліково-аналітичне забезпечення фінансово-економічної безпеки».

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Не зважаючи на те, що дисертаційна робота Грицишена Д.О. на тему: «Державна політика в сфері запобігання та протидії економічній злочинності» виконане на достатньо високому теоретико-методологічному рівні, мають місце окремі дискусійні положення, зауваження та побажання:

1. Здобувач, виходячи з мети і завдань дослідження, цілком доречно у першому розділі дає визначення поняття «економічна злочинність». Втім, у ході викладення матеріалу дисертації, автор це поняття розглядає знову декілька разів. Можна зрозуміти здобувача у прагненні якомога детальніше дослідити цей феномен з урахуванням точок зору вітчизняних та зарубіжних видатних науковців. Проте, на мою думку, доцільно було б більш системно оптимізувати викладення матеріалу щодо цього базового поняття.

2. У дисертаційній роботі обрано підхід до дослідження, який засновано на широкому комплексному охопленні предмету дослідження. Це є достатньо виправданим з огляду на новизну досліджуваної проблеми, але, на жаль автору не вдалося уникнути типового для більшості досліджень такого роду недоліку, коли дисертант «сканує» величезне коло питань, які не мають суттєвого значення для досягнення головної мети дослідження, і абстрагуватись від несуттєвих моментів. У роботі наведено багато фактологічного або описового достатньо відомого матеріалу, загальних рекомендацій та декларативних тверджень. Це, первною мірою, заважає цілісному прийняттю тексту дисертації і незначно відволікає від сприйняття авторських наукових теоретично-методичних пропозицій, навколо яких може чинитися дискусія. Цей недолік, значною мірою притаманний першому (с. 39-137) та другому (с. 138-203) розділам дослідження, які є занадто переобтяженими.

3. У підрозділі 4.2 дисертаційної роботи здобувач розглядає механізм взаємодії із міжнародними правоохоронними організаціями в сфері запобігання та протидії економічній злочинності (с. 273-294). Проте, третина цього підрозділу присвячена описом та характеристикою діяльності глобальних та

регіональних міжнародних правоохоронних організацій, що, на мою думку, має дотичне відношення до теми дослідження.

4. В авторефераті дисертаційної роботи бракує статистико-аналітичного матеріалу та розгорнутої характеристики сучасного стану і місця України в світовому рейтингу за індексом економічної свободи, індексом конкурентоспроможності, індексом легкості ведення бізнесу, індексом прав власності, індексом сприйняття корупції, хоча в дисертації його достатньо.

5. Для кращого розуміння ступеню опублікування дисертантом результатів дисертаційного дослідження за розділами в монографіях, статтях та тезах, доцільно було б в кінці кожного розділу роботи вказати, в яких саме публікаціях автора (за номером в списку використаних джерел) висвітлені основні наукові результати, представлені в кожному з розділів дисертації.

Разом з тим, вказані зауваження та побажання не знижують загальної науково-практичної цінності дисертації і не впливають на позитивну оцінку наукового дослідження Д.О. Грицишена.

Загальний висновок і оцінка дисертації

Дисертаційна робота Грицишена Дмитрія Олександровича є самостійним, оригінальним і структурно завершеним дослідженням, що характеризується єдністю змісту та має теоретико-методологічну та практичну цінність для галузі науки державного управління.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що дисертаційна робота на тему: «Державна політика в сфері запобігання та протидії економічній злочинності» характеризується новизною одержаних результатів і ґрунтовністю висновків, має теоретичну і практичну цінність, відповідає вимогам МОН України до докторських дисертацій, пп. 9, 10, 12 Порядку присудження наукових ступенів, а її автор Грицишен Дмитрій Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління в сфері державної безпеки та охорони правопорядку.

Офіційний опонент:

Професор кафедри обліку і аудиту
Чорноморського національного
університету ім. Петра Могили
доктор наук з державного управління, професор

Л.В. Антонова

Підпис Антонової Л.В. засвідчую:
Вчений секретар

В.О. Чорна

